

A BUDAPESTI FILMSZÍNHÁZAK MŰSZAKI FEJLESZTÉSÉNEK 25 ÉVE

(Folytatás.)

Ezek közül még ma is ugyanazon a helyen működnek a táblázatunkban feltüntetett mozik:

<i>Sport Kávéház</i> (Honvéd)	1904
<i>Uránia</i> (Szabadság, Újp.)	1904
<i>Velence</i> (Tisza)	1903
<i>Olimpia</i> (Zrínyi)	1903
<i>Tátra</i> (Balaton)	1909
<i>Pflum</i> (Kossuth, Pesterzsébet)	1910
<i>Csikágó</i> (Marx)	1910
<i>Falota</i> (Diadal)	1910
<i>Mozgóképek Otthon</i> (Művész)	1910
<i>Elite</i> (Tanács)	1911
<i>Royal</i> (Mátra)	1912
<i>Walter</i> (Gorkij)	1912
<i>Eldorádó</i> (Nap)	1912
<i>Tivoli</i> (Tinódi)	1912
<i>Winkler</i> (Dózsa)	1912
<i>Újlaki</i>	1912
<i>Alkotás</i>	1912
<i>Ludovika</i> (Akadémia)	1913
<i>Héliosz</i> (Bem)	1914
<i>Bodográf</i> (Bányász)	1914
<i>Kultúr Színpad</i> (Kinizsi)	1914
<i>Angol mozi</i> (Zuglói)	1914
<i>Flórián</i> (Felszabadulás)	1914
<i>Royal Szálló</i> (Vörös Csillag)	1915

Budapest belső kerületeiben 20—21 mozi tartunk számon, amelyek a 60. évhez járnak közel. Ehhez járul a régi közigazgatási területeiről 4—5 mozi. Tehát moziparkunk kb. 25 százaléka a moziszakma „őskorában” keletkezett.

A mozik száma 1920 és 1944 között nem sokat változott. 1920-ban 77

mozi, 1943-ban 92-t tartottak nyilván. Ezt a számot természetesen növelte 20—25 mozival a jelenlegi peremkerületek.

Az 1929-es év ismét változást hozott a mozi-szakmában. Ekkor történt nálunk a hangosfilm bevezetése. Amerikában 1928-ban a *Warner Brothers* Al Jolsonnal megalkotta a *The Singing Foolt*, amely világsikert aratott. A hangosfilm egyeduralmódó lett a filmpiacon. A magyar filmszakmában is nagy érdeklődés előzte meg a hangosfilmkorszak bekövetkezését. A budapesti mozik, legalábbis a nagyok, 1929 elején még úgy döntöttek, hogy egyelőre bevárják a hangosfilm külföldi hatását, és ha az végérvényesen beválik, csak akkor térnek át erre a rendszerre. A kérdést azonban eldöntötte, hogy a *Fórum* (Puskin) mozi igazgatója, *Gerő István* megállapodott a *Western Electric*-kel Berlinben a filmszínház hangos berendezésének felszerelésére, és lekötötte *Warnernél* a *The Singing Foolt*. Így az első hangosfilm-bemutatót a Fórum tartotta 1929. szeptember 19-én nagy siker mellett.

A filmszínházak nagy része áttért a hangosfilmek vetítésére. A berendezés azonban meglehetősen drága volt, s főleg ennek és az 1929.

évi gazdasági válságnak tulajdonítható, hogy 1929 és 1932 között több mozi megszüntette az üzemeltetést. A helyzet 1936 tájékán konszolidálódott. A megszűnt kis-mozik helyett most mar korszerű, új mozik épültek és lényegében kialakult a mozipark erős belterületi koncentrációja. 1944 elején még 92 mozi működött, majd novemberben a háborús események következtében az összes budapesti mozi bezárta kapuit.

Budapest filmszínházai a felszabadulás után

A felszabadulás után a mozipark helyzete siralmas volt. A lebombázott, háború pusztította Budapest épületeivel együtt megrongálódott és romokban hevert a mozik 80—90 százaléka. A filmszakma életét újból be kellett indítani, amely elsőrendű politikai, kulturális szükséglet volt. Az akkori New York palotában megalakult a *Magyar Művészek Szabad Szakszervezetének* mozi szekciója, élén *Kovács Istvánnal*. A lelkes szakemberek első feladata volt a háborús károk felmérése és a helyreállítás minél előbbi beindítása. Ennek köszönhető, hogy 1945 február 3-án elsőként megnyílt az *Uránia* filmszínház, műsorán az *Orelli csata* című filmalkotással. A felszabadulás örömmámorában élt bu-

dapesti lakosság tízezrei látogatták az előadásokat.

1945. február 24-én megnyitott a *Corvin* filmszínház is műsorán az *Orelli csatá*-val.

Az 1945. július 18-án kiadott kormányrendelet a moziengedélyeket a régi tulajdonosoktól bevonta, és az új engedélyeket a pártvállalatok és a társadalmi szervek kapták meg. 1947-ben Budapest területére a következő engedélyek voltak érvényben:

MAFIRT (MKP)	24
KIMORT (Kiszagda Párt)	15
ORIENT (SZDP)	18
SARLO (Paraszt Párt)	15
SZOT	5
MNDSZ	2
MADISZ	2
PARTIZÁN SZÖVETSEG	2

filmszínházzal.

A filmszínházak helyreállításán kívül technikai korszerűsítés terén ez időben alig történt komolyabb előrehaladás. A vállalatok többnyire bevételi lehetőségnek tekintették a mozikat és keveset tettek a kultúraltabb üzemelés érdekében. A helyreállítás csak a legszükségesebb, minimális feltételeket biztosította.

Az államosításról szóló rendelet 1948. augusztus 18-án jelent meg és az a moziszakma új korszakát jelentette. Megalakult a MOKÉP, amely országosan intézte a vidéki és fővárosi mozik kultúrpolitikai és műszaki ügyeit is.

A fővárosi mozik önálló egységként 1950. ja-

nuár 1-től működtek, a MOKÉP Nagybudapesti Kirendeltsége név alatt. Ekkor már a peremkerületekkel összevont Nagy-Budapestnek 130 mozija volt (47 peremkerületi).

A kirendeltségeken belül megalakult *Műszaki Osztály* meglehetősen kis létszámmal rendelkezett. Őt — a szakmában már akkor régi múltra visszatekintő műszaki veite fel a kiállításalannak látszó küzdelmet a mozik üzemben tartásáért. A vetítőgépeket, erősítőket maguk javították, karbantartották, és igazán csak az akkori nagy szakmai tapasztalatokkal rendelkező mozigépezőpészgárda önfeláldozó segítségének volt köszönhető, hogy az előadásokat folyamatosan meg lehetett tartani.

Ne felejtjük el, hogy még a „nitrófilm”, korszakában éltünk és a géppark elavultsága, a filmek állapota állandóan tűzveszélyt is jelentett. Ezt a korszakot sikerült átvészelnii 4—5 kisebb gépházi tűzzel. (*Kelen, Budapestény, Mátar, Határ, stb*). A mozik tatarozására „keves” gond volt, mivel néhány mozifestésen kívül másra alig tellett. Lényegében ez is leginkább a belterületi premiere mozikra korlátozódott. A többi mozik külső-belső állapota távol állt, attól, hogy a kulturált-ság, a dolgozók szociális és munkavédelmi körülményeinek kielégítését még egy minimális fo-

A lelkes mozi-kollektívák néhány kiló festék beszerzésével sokszor maguk meszelték ki a mozi előcsarnokát és mellékhelyiségeit. Ebben az időben a 130 mozi soknak bizonyult. Közrejártszott ebben az 1949. július 1-én életbe lépett műsorpolitika is. A régi magyar filmek nagy részét kivonták a forgalomból, a magyar filmgyártás ezekben az években csak néhány filmet gyártott évente, a szovjet és a népidemokratikus filmek számban és olykor minőségben sem voltak elégségesek a közönségigény kielégítésére, s mindezekon kívül 1953-ig a legprogresszívebb nyugati filmek közül is csak néhány került bemutatásra.

Így került sor közel 30 mozi bezárására, vagy átadására más szervek részére. (*Kamara, Omnia, Petőfi, Corzo, Nép, Nap, Budai Vigadó, Damjanich, Fortuna, Capitol, Turán, Belvárosi, Orient stb.*)

A Fővárosi Mozik Egyesülete (FÖME) megalakulása 1951. márciusában volt, ez volt a budapesti mozik történetében a következő fázis. Ekkor került a vállalat a *Fővárosi Tanács* irányítása alá. De az átszervezésnek még nincs vége. 1952-ben a FÖME decentralizált és a központi irányítás mellett 12 kerületi vállalat alakul önálló vezetéssel.

(Folytatjuk.)